

Andra Rutkēviča

Stāsts par trim tēvadēliem

Izrāde «**Suņa māja**» Latvijas Nacionālajā teātrī

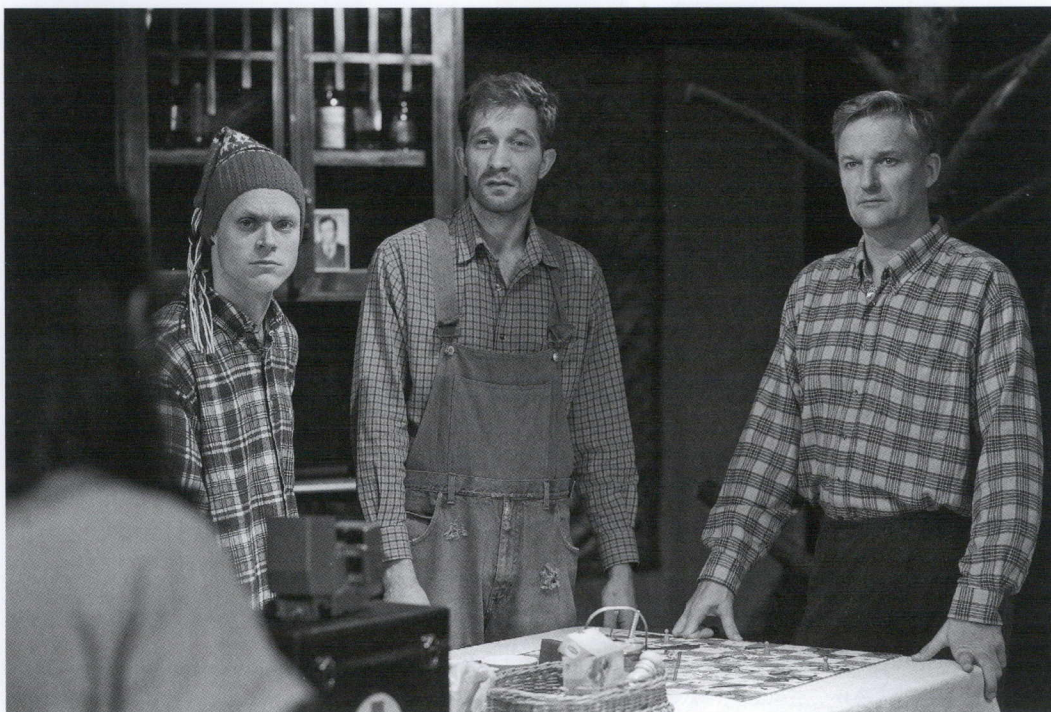
Kādā februāra rītā pasaule pamodās jaunā vēsturiskā realitātē, kuru bija cerējusi vairs nekad nepiedzīvot. Iespējams, ar šādiem vai līdzīgiem vārdiem Krievijas karu Ukrainā raksturo vēstures grāmatas, tālāk pievēršoties pašai tā gaitai un radītajām sociālpolitiskajām izmaiņām. Karš patiešām atstāj pēdas, ne tikai zemēs, kam tas ir gājis pāri, bet visā pasaulē. Tas šķeļ sabiedrību, liek mums maksāt par tā norisi un sekām, bet vienlaikus māca empātiju un palīdz attīstīt došanas un dalīšanās gēnu. Krievijas iebrukums Ukrainā ir parādījis, ka introvertais latvietis spēj atvērt savas mājas durvis svešiniekam, uzņemt pie sevis bēglus. Septiņi kara mēneši ir mainījuši arī Latvijas kultūrtelpu, atklājot līdz šim ļoti maz zināmo ukraiņu kultūru, kura citādi mūs diez vai būtu sasniegusi. Viens no šādiem draudzības vārdā tapušiem darbiem ir Nacionālā teātra iestudējums *Suņa māja*, kas krietni pāraudzis solidaritātes žesta robežas.

Ukraiņu režisore Larisa Semirozumenko izrādei izvēlējusies jaunās dramaturģes Marinas Smiļanecas 2017. gadā tapušo darbu *Suņa māja*. Sižetu veido dramaturģijā plaši izmantotā tēma par bērniem, kurus dzimtajās mājās kopā saved vecāku nāve, uzjundot jautājumu, ko darīt ar pagātni un dzimtas īpašumu. Un dramaturģe jau lugas pirmajos teikumos ar suņa Kubika palīdzību šķietami sniedz atbildi: «Jāaizbēg, cik tālu vien iespējams, lai saprastu, kur ir tavas mājas.» Lai arī visa turpmākā izrādes darbība rit tēva mājās, ceļš līdz iekšējai māju sajūtai katram šeit ir savs un reizēm visai tāls. Šī ir viena no nedaudzajām sentencēm, ko visas izrādes laikā Kubiks pasaka. Visu pārējo laiku suns tikai uzklausa savu saimnieku dvēseles kliedzienu. Marina Smiļaneca atradusi ļoti organisku un pamatotu veidu, kā varoņiem lugā paust savas slēptākās domas vai

pārdzīvojumus, – viņi stāsta tos sunim. Savukārt režisore Larisa Semirozumenko suņa lomu uzticējusi lieliskiem aktieriem. Izrādē, ko redzēju, Ģirtam Jakovļevam, citā sastāvā – Jānim Skanim. Ar Jakovļevu viņai pašai saistoties ļoti personiskas atmiņas par latviešu teātri. Vērot Ģirta Jakovļeva uzmanīgo, ieinteresēto darbu un ļauties viņa virtuozajām emociju pasāžām, stāstot par suņa dzīvi, ir ne mazāk interesanti kā sekot brāļu satikšanās ceļam.

Glūži kā skaista «motanka» (diegu lellīte – ukraiņu ģimenes talismans, kas ticis nodots no paaudzes paaudzē, lai sargātu savus saimniekus), luga zem ārēji viengabalainās formas ir savijusi neskaitāmus tēmu diedziņus. Izrādes stāsts piedāvā ļoti daudz atpazīstama: par laukiem, kurus pamet jaunieši, par ģimeni un attiecībām starp bērniem, par bērnu attiecībām ar saviem vientuļajiem vecākiem, par bērnu egoismu, kas iznīcina vecāku iespējas veidot jaunas attiecības. Tādēļ var teikt, ka izrāde ir tieši tikpat latviska kā ukraiņiska. Šajā ziņā tā ļoti harmoniski iekļaujas Nacionālā teātra repertuārā un, visticamāk, radīs daudz atsaucīgu skatītāju.

Tomēr no visiem vījumiem izrādes veidotāji kā dominējošo ir izcēlušī tieši brāļu savstarpējo attiecību stāstu. Tam arī lugā objektīvi ir atvēlēts visvairāk telpas. Interesantākais, ka brāļu attiecības visai precīzi iegul arhetipiskajā modelī par trim tēvadēliem, no kuriem divi gudri, bet trešais – muļķītis. Šoreiz gan jēdziens «muļķītis» nav glūži precīzs, drīzāk citāds vai jūtīgāks, jebkurā gadījumā tāds, kurš neiederas vai negrib iekļauties esošajā pasaules kārtībā. Opozīciju abi vecākie pret jaunāko ir noteikusi arī dzīve, jo, pastarīti dzemdējot, ir mirusi brāļu mamma. Šis fakts ir izraisījis neapzinātu nepatiku pret mazo jaunpieņacēju. No brāļu teiktā izriet, ka tēvs nekad nav mēģinājis dēliem palīdzēt tikt galā ar radušos situāciju, bet drīzāk biedējis, ka pārvērtīs visus par

Brāļu Tarasa (Egils Melbārdis, no labās), Antona (Romāns Bargais) un Romas (Uldis Siliņš) attiecības visai precīzi iegul arhetipiskajā modeli par trim tēvadēliem, no kuriem divi gudri, bet trešais – mulķītis. Foto – Margarita Germane

suņiem, ja viņi turpinās savā starpā plūkties. To, ka bērni ar dažādām spēka metodēm mēģina izcīnīt un pierādīt savu vietu ģimenē, visticamāk, piedzīvojis ikviens, kam ir brālis vai māsa. Tieši uz šādām konkrētām, sadzīviski atpazīstamām un reizē universālām situācijām ir būvēta izrāde.

Viens no sirsnīgākajiem mirkļiem ir brīdis, kad brāļi, uzvilkuši bērniības drēbes (kostīmu māksliniece ir Jūlija Kristberga), skatās vecus diapozitīvus. Tajos ir trīs cits par citu mazāki puikas. Skaidrs, ka tie nav Egils Melbārdis, Romāns Bargais un Uldis Siliņš bērniībā, bet viņi ir tik līdzīgi, jo tipiski, ka nešauboties noticu pieņēmumam, ka šis ir īsts brāļu bērniības foto.

Visi trīs brāļi ir atšķirīgi un līdzīgi vienlaikus. Interesanti, ka līdzīgais viņos ne tik daudz saistās ar atveidojamajiem tēliem kā ar aktierisko būtību.

Trīsdesmitgadīgais Tarass, kā vecākais bērns ģimenē, ir pieradis pārraudzīt visu spēles laukumu, lai pieskatītu brāļus. Egils Melbārdis burtiski izstaro tēvišķīgu rīmtumu, harmoniju un samiernieciskumu. Viņam šķiet dīvains un nepamatots mazā brāļa pārmetums par neizdevušos laulības dzīvi, kas kā atprātotāji no Harija Potera pasaules viņam izsūcot visu dzīvesprieku. Viņa uzvedība nevienu mirkli nerada aizdomas, ka Tarasam būtu problēmas ģimenē, tāpēc nedabiska liekas pēkšņā pieglaimīgā telefona saruna ar sievu vai kliegšana uz viņu.

Daudz lielākās emocionālās šūpolēs ir ielikts vidējais brālis, Romāna Bargā Antons, kurš ļoti meistarīgi sevī ir izaudzējis gigantisku «nemīlētā bērna» kompleksu. No tā rodas dusmas un aizvainojums gan par vecākā brāļa veiksmi, bagātu sievu apprecot, gan par tēva mīlestību pret jaunāko atvasi. Tādēļ Antons visu laiku sevi pierāda. Par viņa veiksmi un statusu būtu jāliecina tikko nopirktajam dzīvoklim Kijivā. Par panākumiem mīlas frontē jāsignalizē stāstiem par iekarotajām skaistulēm. Situācijas sarežģītību vēl vairāk izkāpina atrašanās abiem brāļiem pa vidu. Antons dusmojas, nervozi runā, bet īsta ticamība viņa vārdiem nerodas. Toties patiešām viņam var noticēt, kad viņš runā ar Kubiku. Sunim atklājas Antona trauslā un ievainojamā būtība – nespēja

atrast kopīgu valodu ar tēvu, sāpes par nenotikušo mīlestību ar Anutu. Iespējams, ka šajos dvēseles atklāšanās brīžos aktiera paša temperaments un pasaules izjūta visvairāk sakrīt ar viņa varoni. Nevar pārmetēt aktierim, ka viņš ir pārāk līdzsvarots, lai spēlētu sprādzienbīstamu vīrieti, tomēr tieši Antons ir savdabīga šīs izrādes atslēga – gan provokators, gan atrisinājums vienlaikus. Viņš ir tas, kas uztur ģimeni tonusā, nemitīgi izaicinot un ļaujot tādējādi situācijām izlādēties.

Ja abi vecākie brāļi tur dzīves grožus savās rokās, tad jaunākais, Ulda Siliņa Roma, šķiet peldam pa straumi. Roma ir sabozies un aizvēries pasaulei. Pateikt no aktiera spēles ko vairāk par šo cilvēku nav iespējams. Toties visai daudz par viņu pasaka vārdi un lugas situācijas, no kurām noprotams, ka viņš ir radošs dumpinieks, kuram netiek iekļauties standartos vai normās.

Kādā intervijā vaicāta par ukraiņu un latviešu atšķirībām, režisore Larisa Semirozumenko atbild: «Ukraiņi vispirms darbojas un tikai tad domā – vispirms sit, tad atvainojas, bet latvietis vispirms atvainosies un tad rīkosies. Tomēr es neteiktu, ka latvieši nav temperamentīgi, tas vienkārši ir cits temperaments.» Un laikam jau šajā punktā izrādē veidojas vislielākās šķēres – latviešu aktieru daba ir krietni viengabalaināka, nekā to pieprasa lugas teksts, un ne vienmēr šajā monolītumā pamanāmas gruzdošās zemdegas.

Toties kā kvēlojoša ogle izrādē ienāk vienīgā sieviete – Elizabetes Skrastiņas Anuta, ko citā sastāvā spēlēja Jana Ļisova. Viņas parādīšanās un patiesās emocijas atmodina pašdestrukcijā slīgstošos brāļus. Viņa arī ienes izrādē daudz sasāpējušu tēmu: par jauniešiem provincē, par jaunas sievietes iespējām, par vientuļās mātes dzīvi. Arī šis jautājumu kamolītis ir tikpat tuvs un zināms kā latviešu skatītājiem, tā ukraiņu. Kā arī fakts, ka atbildes, kā pareizi nodzīvot šo dzīvi, nav dotas.

Par spīti visām sāpīgajām tēmām *Suņa mājā*, izrāde beidzas ar gaišu noti. Šis ir vēl viens no režisores principiem – mēģināt «ar mākslu pārvarēt ļaunumu». Visi trīs brāļi atrod jaunu vērtību – savu mazo pusbrāli, ap ko saliedēt spēkus, lai viņu uzaudzinātu par labāku cilvēku. Patētiski? Deklaratīvi? Varbūt. Bet vienlaikus arī cerīgi. ■